

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 31.1.2018r.
COM(2018) 50 final

**SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Ocena śródkresowa programu Erasmus+ (2014–2020)

{SWD(2018) 40 final}

Erasmus+ to unijny program, w ramach którego wspiera się działania w dziedzinie kształcenia i szkolenia, młodzieży i sportu, dysponujący budżetem w wysokości **16,45 mld EUR na lata 2014–2020**¹. Program ten ma zapewnić ponad **4 mln osób** możliwość zdobycia kompetencji i szansę na rozwój osobisty, społeczno-edukacyjny i zawodowy przez studia, szkolenia, gromadzenie doświadczenia zawodowego lub uczestnictwo w wolontariacie za granicą na całym świecie. Ma on na celu wspieranie poprawy jakości, pobudzanie innowacyjności, doskonałości i internacjonalizacji **organizacji** działających w dziedzinach kształcenia i szkolenia, młodzieży i sportu. Ponadto program Erasmus+ pomaga państwom europejskim w modernizowaniu i doskonaleniu ich **systemów** kształcenia i szkolenia, a także **polityki** dotyczącej młodzieży i sportu, wzmacniając znaczenie tych elementów jako siły napędowej wzrostu gospodarczego, zatrudnienia, konkurencyjności, innowacyjności i spójności społecznej.

Niniejsze **sprawozdanie z oceny śródkresowej** programu Erasmus+, obejmujące ocenę długoterminowego wpływu poprzednich programów, składa się zgodnie z art. 21 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013². Towarzyszy mu dokument roboczy służb Komisji (SWD), który zawiera wszystkie dane potwierdzające. Sprawozdanie sporządzono na podstawie sprawozdań krajowych przedłożonych przez kraje objęte programem, sprawozdania z oceny przeprowadzonej przez niezależnego zewnętrznego wykonawcę, innych zweryfikowanych badań, **ponad miliona odpowiedzi udzielonych przez wszystkie zainteresowane strony** oraz w oparciu o doświadczenie w zarządzaniu programem. Oceniono w nim postępy we wdrażaniu programu Erasmus+ w latach 2014–2016 we wszystkich uczestniczących krajach³ przed zwiększeniem budżetu całkowitego. Ponadto zbadano długoterminowy wpływ siedmiu poprzednich programów z lat **2007–2013** (ocena *ex post*), uwzględniając kraje partnerskie.

Program Erasmus+ jest na dobrej drodze do **osiągnięcia założonych wskaźników wykonania**, które określono w podstawie prawnej, mianowicie w trakcie niecałych trzech lat w działaniach w zakresie mobilności wzięło udział **1,8 mln osób**, a w projektach współpracy uczestniczyło **ponad 240 000 organizacji**. Biorąc pod uwagę punkt odniesienia dla oceny, w latach 2007–2016 w ramach programów poddanych przeglądowi sfinansowano mobilność edukacyjną ponad **4,3 mln młodych osób oraz ponad 880 000 pracowników oświaty**. Dodatkowo wiele osób skorzystało z projektów współpracy, w które zaangażowało się **940 000 organizacji uczestniczących**.

Ogólnie rzecz ujmując, ocena pokazuje, że program Erasmus+ **jest wysoko oceniany przez zainteresowane strony i ogół społeczeństwa**. Z ustaleń poczynionych w ramach niniejszej oceny, które opisano szczegółowo w dokumencie roboczym służb Komisji, wynika, że wszystkie ocenione programy okazały się **bardzo skuteczne**. Nie ulega wątpliwości, że przynoszą one określoną europejską wartość dodaną. Ponadto program Erasmus+ jest postrzegany jako **spójniejszy, bardziej dostosowany do potrzeb i częściowo skuteczniejszy**

¹ Z uwzględnieniem puli środków finansowych pochodzących z instrumentów działań zewnętrznych.

² Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 50 (budżet).

³ Kraje objęte programem: państwa członkowskie UE, była jugosłowiańska republika Macedonii, Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Turcja. Kraje partnerskie: pozostałe państwa niebędące członkami UE.

od poprzedzających go programów. Na podstawie sugestii zawartych w sprawozdaniach krajowych i z uwzględnieniem zaleceń zewnętrznego podmiotu oceniającego w sprawozdaniu przedstawiono propozycje modyfikacji wdrażania bieżącego programu, tak aby osiągnąć pełnię jego możliwości do 2020 r., oraz przeanalizowano sugestie usprawnień z myślą o następnym programie.

Skuteczność

Ocena pokazała, że program **Erasmus+ jest oceniany wysoko** zarówno przez zainteresowane strony, jak i przez ogół społeczeństwa, który zaklasyfikował program na **trzecim miejscu wśród najbardziej pozytywnych rezultatów działań UE**. Poziom zadowolenia beneficjentów programu przekracza 90 %.

W przypadku **osób uczących się** (studentów, praktykantów, wolontariuszy, osób młodych itp.) oceniane programy wywarły i w dalszym ciągu wywierają pozytywny wpływ na **zdobywanie umiejętności i kompetencji**, tym samym prowadząc do wzrostu ich **szans na zatrudnienie** i przedsiębiorczości oraz do skrócenia okresu przejścia z edukacji do zatrudnienia (wzrost o 13 % w porównaniu z osobami, które nie wzięły udziału w programie Erasmus+ lub wcześniejszych programach). Z oceny wynika, że dzięki programowi Erasmus+ wzrasta gotowość do podjęcia pracy lub studiów za granicą (+31 %), a także że sprzyja on poprawie znajomości języków obcych (wynik o 7 % wyższy w teście biegłości), wpływa na pozytywne odbieranie przez jednostki wartości uczenia się dla **rozwoju** zawodowego i **osobistego** (+8 %), a nawet przyczynia się do poprawy wskaźników ukończenia nauki (+2 %).

Istnieją również dane potwierdzające **wkład programu w tworzenie spójniejszej Unii**. Program Erasmus+ wzmacnia pozytywne postawy społeczne/obywatelskie i wzmacnia **poczucie „europejskości”** (+19 % w porównaniu z osobami nieuczestniczącymi w programie). Dociera on do osób młodych pochodzących ze środowisk defaworyzowanych (11,5 % całkowitej liczby osób uczestniczących w programie Erasmus+) w większym stopniu niż wcześniejsze programy lub porównywalne programy krajowe. Ocena wskazuje jednak na potrzebę podjęcia dalszych działań, aby dotrzeć do osób ze słabszych grup społecznych oraz aby ułatwić uczestnictwo mniejszym organizacjom.

- W ramach aktualnej struktury programu, obowiązującej do 2020 r., Komisja wzmoże wysiłki podejmowane w celu **zwiększenia przystępności programu Erasmus+** dla osób pochodzących ze środowisk defaworyzowanych lub posiadających specjalne potrzeby edukacyjne. Komisja podejmie działania zmierzające do tego, by **ułatwić uczestnictwo** w programie **szkołom i innym podmiotom prowadzącym działalność na niewielką skalę**.
- Po 2020 r. Komisja rozważy, w jaki sposób można dodatkowo **wzmocnić aspekt włączenia społecznego** w ramach ewentualnych przyszłych programów przez większe włączenie osób z defaworyzowanych i słabszych grup społecznych w działania w dziedzinach kształcenia i szkolenia, młodzieży i sportu.

W przypadku **pracowników oświaty** (nauczycieli, osób prowadzących szkolenia, osób pracujących z młodzieżą, pracowników administracyjnych itp.) uczestnictwo przekłada się na doskonalenie zawodowe – zwłaszcza pod względem możliwości tworzenia **szerszych sieci kontaktów** (+22 punkty procentowe) oraz wykorzystywania **zasobów cyfrowych** w większym stopniu (+5 punktów) – któremu towarzyszy silniejsze przywiązanie do Europy (+6 punktów).

W przypadku **organizacji uczestniczących** (szkół, uczelni, organizatorów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz organizatorów edukacji dorosłych, organizacji młodzieżowych i sportowych itp.) oczekiwane zmiany następują stopniowo i z różną intensywnością w zależności od sektora programu. Głębsza transformacja wymaga ciągłości uczestnictwa. Z oceny wynika jednak, że program odnosi **wyraźny skutek w postaci „europeizacji”**⁴.

Ocena potwierdziła również, chociaż jest to mniej widoczne, że **programy objęte przeglądem wywarły wpływ na formułowanie i wdrażanie polityki w zakresie edukacji, szkolenia, młodzieży i sportu**⁵, szczególnie w odniesieniu do szkolnictwa wyższego, w którego przypadku budżet był wystarczająco duży, lub wywarły pośredni wpływ przez finansowanie współpracy politycznej między organami. W dłuższej perspektywie programy wpoili Europejczykom przeświadczenie, że **mobilność edukacyjna przynosi korzyści poszczególnym osobom, a uzyskane w jej wyniku efekty uczenia mają być powszechnie zatwierdzane i honorowane**. Ocenione programy mają również **duże znaczenie dla globalnego zasięgu UE**, zwłaszcza dzięki ułatwianiu uznawania kwalifikacji między Europą a krajami partnerskimi.

Skutkom systemowym towarzyszą **postępy w upowszechnianiu** rezultatów finansowanych projektów dzięki wspólnej dedykowanej platformie⁶. Brakuje jednak **dowodów jednoznacznie świadczących o tym, że osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki uwzględniają rezultaty projektów**, zwłaszcza jeśli osoby te nie były zaangażowane w projekt od samego początku.

- **Aby zwiększyć wpływ na politykę**, Komisja rozważy dodatkowe sposoby wspierania skutków na poziomie systemowym oraz skuteczniejszego uwzględniania rezultatów udanych projektów na szczeblu krajowym.
- Przygotowując przyszłe programy, Komisja zbada możliwości rozwijania i finansowania **na większą skalę** (zwłaszcza z wykorzystaniem wsparcia z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych) wspomnianych udanych projektów w ramach programu Erasmus+, które mają potencjał, aby wywołać reformy strukturalne na szczeblu krajowym.

Ogólnie rzecz biorąc, z oceny wynika, że w połowie okresu realizacji programu Erasmus+ **osiągnięto lub przekroczono większość wskaźników**, które określono w jego podstawie prawnej. Zapotrzebowanie znacznie przekracza pulę dostępnych środków finansowych.

⁴ SWD, pkt 5.1.2.1.

⁵ SWD, pkt 5.1.2.2.

⁶ <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects>

W odniesieniu do przyszłości, bez uszczerbku dla następnych wieloletnich ram finansowych, ocena potwierdziła **zdolność programu do wykorzystania zwiększonego budżetu ogólnego**. Gdyby tak się stało, sugerowana jest **zmiana obecnego podziału środków między sektorami programu**, aby wzmocnić te sektory, w których przypadku zwiększenie budżetu doprowadziłoby do największego przyrostu wydajności pod względem wpływu. Działania w dziedzinach **edukacji szkolnej, kształcenia i szkolenia zawodowego** oraz młodzieży, w których przypadku wpływ programów był widoczny, lecz jeszcze nie tak powszechny jak w przypadku szkolnictwa wyższego ze względu na mniejsze przydziały środków budżetowych, zidentyfikowano jako **charakteryzujące się dużym potencjałem** do rozszerzonego udziału w działaniach w ramach programu Erasmus+ w nadchodzących latach.

- W 2018 r. rozpoczną się nowe akcje i działania w ramach programu Erasmus+, realizowane z myślą o **zwiększeniu liczby możliwości w zakresie mobilności** dla uczniów szkół, osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego oraz praktykantów.
- W komunikacie pt. „**Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze**”⁷ Komisja przedstawiła wizję rozszerzenia programu Erasmus+ we wszystkich obecnie objętych nim kategoriach osób uczących się (uwzględniając uczniów, studentów, stażystów i praktykantów) i nauczycieli w celu podwojenia do 2025 r. liczby uczestników i dotarcia do osób uczących się pochodzących ze środowisk defaworyzowanych⁸.

Dopiero niedawno uruchomiono **instrument gwarancji kredytów dla studentów studiów magisterskich**. Pierwsi beneficjenci przekazali pozytywne informacje zwrotne. Jak do tej pory instrument **nie spełnił jeszcze oczekiwań w zakresie zasięgu** ze względu na opóźnienie jego uruchomienia, niski poziom zainteresowania instytucji finansowych oraz brak świadomości wśród studentów.

- Do 2020 r. Komisja zamierza **ograniczyć roczne przydziały środków budżetowych na rzecz instrumentu gwarancji kredytowych dla studentów studiów magisterskich**, nie zmieniając jednocześnie całościowego przydziału przeznaczonego na pozostałe działania w dziedzinie szkolnictwa wyższego.

Unijna wartość dodana i adekwatność

W świetle uzyskanych wyników w ocenie podkreślono **bezsporną europejską wartość dodaną** ocenionych programów⁹. Wynika ona z dużej liczby finansowanych działań i ich szerokiego zasięgu, a także zapewnienia sprawiedliwszego dostępu do mobilności edukacyjnej, upowszechnienia najlepszych praktyk, głębszej integracji w ramach UE oraz wyraźnie międzynarodowego wymiaru. Pozostałe programy, w ramach których finansuje się porównywalne działania na szczeblu krajowym, wciąż są znacznie mniej liczne i mają

⁷ Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze – Wkład Komisji Europejskiej w spotkanie przywódców w Göteborgu w dniu 17 listopada 2017 r., COM(2017) 673.

⁸ Bez uszczerbku dla następnych wieloletnich ram finansowych.

⁹ SWD, pkt 5.5.

mniejszy zakres. Jest mało prawdopodobne, aby mogły one zastąpić finansowanie w ramach Erasmus+.

Ocena pokazała, że program Erasmus+ jest **lepiej dostosowany do założeń polityki UE** od wcześniejszych programów oraz że jest wystarczająco elastyczny, aby dostosować się do pojawiających się potrzeb na szczeblu UE, takich jak zwiększenie włączenia społecznego i zapobieganie radykalizacji postaw prowadzących do aktów przemocy¹⁰. W ocenie zaleca się **zmniejszenie liczby priorytetów i ich lepsze ukierunkowanie**, aby zmaksymalizować wpływ programu.

- W bieżącym programie większy nacisk położono na działania, które przyczyniają się do **włączenia społecznego** w związku z [deklaracją paryską](#)¹¹, nowymi obszarami priorytetowymi wynikającymi z **ET 2020** i strategii na rzecz młodzieży¹² czy **Nowym europejskim programem na rzecz umiejętności**¹³.
- W ramach przyszłego programu należy w dalszym ciągu **wspierać wdrażanie priorytetów politycznych UE**, jednocześnie zachowując elastyczność w dostosowywaniu programu do potrzeb oraz jego wysoką adekwatność z punktu widzenia uczestniczących państw. Niektóre działania, zwłaszcza te wspierające partnerstwa, można by **ukierunkować na mniejszą liczbę priorytetów**.

Końcowa ocena programu obejmie również ocenę wyników prowadzonych na dużą skalę sojuszy na rzecz wiedzy i sojuszy na rzecz umiejętności sektorowych wprowadzonych w ramach programu Erasmus+ w celu **pobudzania innowacyjności** w szkolnictwie wyższym oraz w kształceniu i szkoleniu zawodowym. Działania te nie zostały zrealizowane w wystarczającym stopniu, aby można je było objąć oceną śródkresową.

- Do 2020 r. Komisja będzie w dalszym ciągu konsolidować **poszczególne sposoby realizacji projektów** ukierunkowanych głównie na promowanie współpracy i wymian, stanowiących odrębną dziedzinę w stosunku do projektów ukierunkowanych na pobudzanie innowacyjności.
- W nowym programie zostaną uwzględnione sposoby **pobudzania innowacyjności**.

W toku oceny zauważono również, że istnieje potencjał do wprowadzenia lepiej ukierunkowanych działań, aby **zmaksymalizować adekwatność działań „Jean Monnet”** oraz **wartość dodaną programu** w sektorze **uczenia się dorosłych**.

Kwestie związane z UE są obecnie stosunkowo powszechne w nauczaniu i badaniach na poziomie szkolnictwa wyższego. Istnieje natomiast potrzeba lepszego zrozumienia integracji europejskiej oraz kształtowania silniejszego poczucia przynależności do Europy wśród

¹⁰ SWD, pkt 5.2.

¹¹ Deklaracja w sprawie promowania – poprzez edukację – postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja (Paryż, 17 marca 2015 r.).

¹² Wspólne sprawozdanie Rady i Komisji z 2015 r. z wdrażania ET 2020, Dz.U. C 417 z 15.12.2015, s. 25; rezolucja Rady ustanawiająca szczegółowy plan prac Unii Europejskiej na rzecz młodzieży (2016–2018), Dz.U. C 417 z 15.12.2015, s. 1.

¹³ COM(2016) 381 z 10 czerwca 2016 r.

najmłodszych pokoleń w następstwie kryzysów gospodarczych i politycznych, które miały miejsce w ostatnich dziesięciu latach.

- W ramach przyszłego programu można przekształcić **działania „Jean Monnet”** tak, aby **docierały do większej grupy docelowej** (w tym szkół) w celu podniesienia poziomu wiedzy na temat wspólnych wartości europejskich.

W ocenie podkreśla się, że wpływ na sektor uczenia się dorosłych, który obecnie jest ukierunkowany na szeroką grupę odbiorców, jest osłabiony ze względu na rozdrobniony i zróżnicowany charakter sektora.

- Komisja zastanowi się, w jaki sposób można **zwiększyć ukierunkowanie wsparcia UE na działania transnarodowe w sektorze uczenia się dorosłych**.

Spójność

W ramach oceny ustalono, że istnieje **wysoki poziom komplementarności** między programem Erasmus+ a innymi odpowiednimi politykami i programami UE (np. Europejskim Funduszem Społecznym i programem „Horyzont 2020”). Mimo że poziom synergii jest zróżnicowany, zadziwiające jest, że w toku oceny wykryto **bardzo nieliczne przypadki pokrywania się działań**¹⁴.

Znaczna, w porównaniu z poprzedzającymi programami, **wewnętrzna spójność** programu wynika z **objęcia jego zakresem uczenia się przez całe życie**. Połączenie w jednym programie unijnym dziedzin, które często są od siebie oddzielone (na szczeblu krajowym), jest postrzegane jako przyczyniające się do zapewnienia komplementarności i międzynarodowej perspektywy¹⁵.

Poziom międzysektorowej współpracy w ramach programu Erasmus+ znacznie wzrósł (+23 punkty procentowe w porównaniu z poprzedzającymi go programami). Znaczna większość projektów współpracy obejmuje obecnie co najmniej jedną organizację z innego sektora programu. W ramach programu Erasmus+ stopniowo dochodzi do współpracy między organizatorami kształcenia i szkolenia a społeczeństwem obywatelskim.

W ocenie podkreślono, że zgodnie z oczekiwaniami przedstawionymi w ocenie skutków, **prostsza** struktura programu, w ramach której pogrupowano działania na trzy akcje kluczowe (mobilność indywidualna, współpraca i wsparcie w reformowaniu polityk), okazała się dla niego jednoznacznie korzystna. Wprowadzenie **jednej nazwy** przyczyniło się do **większej rozpoznawalności** programu, z korzyścią dla poszczególnych sektorów. Poprawiono **równowagę geograficzną** programu Erasmus+ dzięki większemu zaangażowaniu małych państw oraz państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Nadal można poprawić spójność działań w odniesieniu do sportu. Aby osiągnąć wymierne rezultaty, należy nie dopuścić do zbytniego rozproszenia środków.

¹⁴ SWD, pkt 5.3.2.

¹⁵ SWD, pkt 5.3.1.

- Komisja będzie dążyć do **większego ukierunkowania niektórych działań w dziedzinie sportu, zwłaszcza na aspekty związane z włączeniem społecznym**, oraz do tego, by w mniejszym stopniu pokrywały się z działaniami w dziedzinie młodzieży.

Efektywność i uproszczenie¹⁶

Dowody pokazują, że **działania w dziedzinie mobilności** w ramach programu Erasmus+ są **wyraźnie opłacalne**, szczególnie w odniesieniu do mobilności osób uczących się (w przypadku których koszt ponoszony przez UE wynosi 15 EUR dziennie w przeliczeniu na osobę uczącą się). Największym wyzwaniem będzie **poprawa wydajności działań zdecentralizowanych przeprowadzanych wraz z krajami partnerskimi**, które stosują szczególne kryteria i mają rozdrobnione budżety objęte unijnymi funduszami w obszarze stosunków zewnętrznych.

Koszty administracyjne (stanowiące 6 % budżetu programu Erasmus+¹⁷) są **rozsądne**, zwłaszcza jeśli się je porówna z programami krajowymi (średnio 14 %), chociaż **możliwe było osiągnięcie większych korzyści skali**. Oczekuje się zatem większego przyrostu wydajności do 2020 r.

Jeżeli chodzi o uproszczenie, zintegrowany charakter programu Erasmus+ umożliwia wykorzystywanie narzędzi stosowanych w wielu dziedzinach do składania wniosków o dofinansowanie, monitorowania, audytów lub rozpowszechniania. **Po trudnym okresie przejściowym** między wcześniejszymi programami a obecnymi programem panuje powszechnie przekonanie, że program Erasmus+ przyniósł znaczne usprawnienia (np. uproszczenie dofinansowania, cyfryzacja, karta VET i pomoc językowa online¹⁸), lecz mimo to należy uprościć procedury i ułatwić korzystanie z informatycznych narzędzi zarządzania, aby ograniczyć obciążenie administracyjne organów wykonawczych i beneficjentów proporcjonalnie do dofinansowania, które otrzymują.

- Od 2018 r. Komisja ułatwi procedurę ubiegania się o dofinansowanie, wprowadzając formularze online. Tego rodzaju stopniowe **usprawnienia będą wprowadzane** przez cały okres realizacji programu.
- Przyszły program powinien jeszcze bardziej zwiększyć bieżące przyrosty wydajności, w szczególności **ograniczając obciążenie administracyjne** przez uproszczenie procedur składania wniosków i procedur sprawozdawczych, zwiększenie interoperacyjności narzędzi informatycznych i uczynienie ich łatwiejszymi w obsłudze oraz zwiększenie elastyczności budżetu, przy jednoczesnym zachowaniu rozliczalności.

¹⁶ SWD, pkt 5.4.

¹⁷ Uwzględniając opłaty administracyjne uiszczane na rzecz agencji narodowych, objętych wsparciem z budżetu operacyjnego.

¹⁸ <https://erasmusplusols.eu/pl/>

Praktyka zdecentralizowanego wdrażania za pośrednictwem agencji narodowych jest już dobrze ugruntowana. Podejście do zarządzania programem rzeczywiście oparte na wynikach wprowadzono w 2014 r. Na podstawie dostrzeżonych usprawnień w zakresie monitorowania wyników programu Erasmus+ niektóre wskaźniki należy dopracować, przy czym **można gromadzić mniej danych od uczestników i lepiej je wykorzystywać.**

- Udoskonalono komunikację między Agencją Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego a agencjami narodowymi, aby zwiększyć **synergie między działaniami scentralizowanymi i zdecentralizowanymi.**
- Komisja rozważy, w jaki sposób udoskonalić monitorowanie programu Erasmus+, rozszerzając je na projekty współpracy i działania scentralizowane, w celu **eksploracji zgromadzonych danych w sposób proporcjonalny, tak aby proces podejmowania decyzji opierał się na dowodach.**